

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ІНТЕГРОВАНОГО ТИПУ

УДК 371.39 : 378.147

С.А. Дrajниця
*Хмельницький інститут
соціальних технологій
ВМУРОЛ «Україна»,*

О.М. Дrajниця
Хмельницький ВПУ № 4

Основним завданням навчального процесу є формування особистості, здатної самостійно і творчо працювати, формувати у кожного студента світогляд, позитивне ставлення до навчання та професії, активність, самостійність та ініціативність, які забезпечать можливість і готовність майбутнього спеціаліста до високих досягнень у його професійній діяльності. Одним із головних чинників досягнення цієї мети у вищому закладі освіти є самостійна пізнавальна діяльність студентів, ефективність якої зумовлена рівнем її організації. Видатні педагоги говорять, що не можливо людину навчити, вона має навчитись сама. Педагог сьогодні – це менеджер, який повинен лише вірно спланувати та раціонально організувати навчальний процес, стимулювати пізнавальну діяльність студентів та мотивувати їх до навчання. Іншими словами, викладач повинен навчити студентів вчитись, а здобувати знання і навички роботи вони мають самостійно. Той час, коли викладач виконував, окрім цієї, ще й роль інформаційного джерела, давно минув. Сьогодні цю функцію (до речі кажучи набагато краще і ефективніше) виконує всесвітня інформаційна мережа Інтернет. Таким чином, самостійна робота студентів – основа навчального процесу, завданням якого є формування комплексу знань та навичок у студентів в певній галузі.

Оптимізувати та підвищити ефективність самостійної роботи студентів покликані інформаційно-дистанційні технології. Особливо актуальними вони є в процесі організації самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів інтегрованого типу.

Як вже говорилось, ефективність самостійної роботи напряму залежить від якості її організації та управління. Організаційний момент, як визначальна складова самостійної роботи студентів, у свою чергу залежить від інформаційного, методичного та матеріально-технічного забезпечення. Якщо інформаційна та методична складові являються ще не такими проблематичними (хоч досить часто

зустрічаються проблеми і у цих питаннях, що пов'язані із значною мінливістю нормативно-правової бази та методичних рекомендацій), то матеріально-технічна база у більшості випадків залишає бажати кращого. Для ефективної організації самостійної роботи слід обладнати відповідними меблями та інвентарем приміщення, створити усі необхідні умови для ефективної самостійної роботи студентів під час аудиторних та поза аудиторних занять, студентів-заочників. Також самостійна робота вимагає і значної роботи у підготовці наочних посібників, підручників, методичних матеріалів, забезпеченні технічними засобами навчання тощо. Наявність вищезазначених проблем підкреслюють актуальність даної теми та обґрунтовують необхідність подальших досліджень у цій галузі.

Процес входження вищих навчальних закладів в світовий освітній простір вимагає вдосконалення, а також серйозної переорієнтації комп'ютерно-інформаційної складової навчального процесу. Друга половина ХХ століття стала періодом переходу до інформаційних суспільств.

Лавиноподібне зростання об'ємів інформації, прийняло характер інформаційного вибуху у всіх сферах людської діяльності. Інформаційний вибух породив безліч проблем, найважливішою з яких є проблема навчання. Особливий інтерес викликають питання, пов'язані з автоматизацією навчання, оскільки «ручні методи» без використання технічних засобів давно вичерпали свої можливості. Найдоступнішою формою автоматизації навчання є використання ЕОМ, для навчання і обробки результатів досліджень. Дана форма навчання не замінна при проектуванні викладачем новітніх технологій навчання та організації самостійної начальної-пізнавальної діяльності студента.

Цілісна реалізація автоматизації навчання не можлива без врахування необхідності включати в систему самостійної роботи студентів інтегрованих ВНЗ методів, що базуються на застосуванні передових

інформаційних та педагогічних технологій, якими є дистанційні технології.

Дистанційні технології навчання особливо актуальними та необхідними є для інтегрованих вищих навчальних закладів та тих ВНЗ, які здійснюють не лише очну підготовку спеціалістів, але й заочно та дистанційну.

Інтегровані ВНЗ – це окремі навчальні заклади, які розташовані в різних містах, інколи носять різний характер спеціалізації, але у той же час є інтегрованими в єдину базову структуру, якою, як правило, є велика та потужна наукова школа національного рівня, яка й координує роботу своїх відокремлених підрозділів (локальних та регіональних центрів). Оскільки діяльність таких ВНЗ є перспективною (виходячи із світової тенденції інтеграції та глобалізації), а також має дистанційну природу, роль інформаційно-дистанційних технологій навчання є провідною у їх діяльності. Особливо актуальними вони є для тих інтегрованих ВНЗ, які у своїй діяльності орієнтуються на інклюзію¹, як до прикладу Хмельницький інститут соціальних технологій відкритого міжнародного університету розвитку людини „Україна”.

Даний навчальний заклад застосовує принцип інклюзії по відношенню до людей із особливими потребами з тим, аби швидше та краще провести процес соціалізації та усупільнення таких людей.

Аналіз науково-методичних джерел [2,5] дозволяє визначити головну рису дистанційних технологій – чітку орієнтацію на свідому самостійну роботу. Вітчизняні та закордонні вчені та педагоги у своїх працях визначають суть та провідну роль самостійної роботи студентів у навчальному процесі, розробили традиційну методику та принципи організації й управління самостійною роботою, правила та вимоги до самостійної роботи, а також способи її узагальнення, обліку та оцінки. Однак, на сьогодні недостатньо розроблені критерії застосування інноваційних технологій в самостійній роботі студента, та методика використання комп'ютерної техніки при її виконанні.

Метою даної статті є розробка технології проектування та реалізації дистанційних мультимедійних модулів в організації та управлінні самостійною роботою студентів вищих навчальних закладів інтегрованого типу.

Для досягнення поставленої мети слід виконати наступні завдання:

1. визначити суть інформаційно-дистанційних технологій навчання та їх роль в системі самостійної роботи студентів;
2. запропонувати технологію розробки мультимедійних дистанційних модулів для їх використання в системі самостійної роботи студентів інтегрованих ВНЗ.

¹ *Інклюзія (зворотне до „ексклюзія” – окремий, специфічний) – означає впровадження, узагальнення, інтеграція*

Дане дослідження проводилось шляхом здійснення глибокого аналізу основних наукових літературних джерел з даної теми, періодичних та Інтернет-видань, статистичних даних, передового педагогічного досвіду з використанням загальнонаукових теоретичних методів (аналіз, синтез, індукція та дедукція, абстрагування, гіпотеза), та методів емпіричного характеру (спостереження, опитування, експеримент).

Інформаційно-дистанційні технології в системі СРС. Зміст комп'ютерного навчання у ВНЗ інтегрованого типу визначається потребою суспільства і направлений не тільки на отримання фундаментальних професійних уявлень, але і на надбання більш глибоких знань в галузі технічного, програмного та інформаційного забезпечення, засобів обчислювальної техніки, а також в галузі інформаційних технологій.

До змістовних особливостей навчального курсу з будь-якого предмета відносяться:

1. Інформаційна компонента, яка стає провідною в удосконаленні технічної підготовки фахівця будь-якого профілю;

2. Нові фундаментальні знання, що мають загальнонауковий, методологічний характер.

Природне продовження одержує процес поглиблення відомостей в галузі професійних знань з розширенням сфери використання ЕОМ. Цей процес покращує міжпредметні зв'язки з іншими дисциплінами, що сприяє всебічному розгляду суті спеціальності та формуванню цілої системи знань і навичок студента.

Ефект від вживання засобів комп'ютерної техніки в навчанні може бути досягнутий лише тоді, коли фахівець предметної області не обмежений в засобах подання інформації, володіє сучасними засобами комунікацій і має можливість роботи з базами даних і знань. Тому самостійна робота студентів з передовими педагогічними інформаційними технологіями розглядається нами як цілеспрямована, внутрішньо мотивована пізнавальна діяльність, опосередковано керована при будь-якій організаційній формі учбових занять, які структуровані так, що можуть контролюватися самим суб'єктом.

Структурними елементами системи СРС є постановка цілей, визначення змісту, методів, засобів, форм, процесів, мотивів, самоорганізації, розробка критеріїв оцінки досягнутих результатів. Ми пропонуємо організувати систему самостійної роботи студентів таким чином, щоб це був автоматизований процес який поданий у вигляді інформаційно-дистанційних технологій навчання.

Інформаційно-дистанційні технології в системі СРС, відображаючи гуманістичний підхід в освіті, дозволяють реалізовувати, на основі модульного диференційованого підходу до вивчення предметів, інтелектуальний

розвиток студентів у їх підготовці з кожного окремого предмету, виходячи з будь якого початкового рівня знань.

Кінцевим результатом самостійної роботи студентів при навчанні з використанням дистанційних технологій є:

розвиток самостійності, формування знань, умінь та навиків роботи з обраного фаху, а також готовність їх використання в практиці професійної діяльності.

Технологія розробки інформаційно-дистанційних модулів для використання в системі самостійної роботи студентів інтегрованих ВНЗ. Інформаційно-дистанційний модуль являє собою особливу, засновану на дистанційній технології, форму надання змісту навчальної дисципліни. Актуальність її розробки і впровадження визначаються наказом Міністерства освіти і науки України за №390 від 30 червня 2005 «Про продовження педагогічного експерименту з дистанційного навчання» [3].

Дистанційні технології, що використовуються сьогодні, можна розділити на три великі категорії:

– кейс-технології: навчання здійснюється за розробленими навчальними закладами методичних та навчальних посібниках, методичних вказівках, перевірочних і контрольних роботах; використовуються друкарські матеріали, аудіо-, відеоносії;

– мультимедійні технології: створюються електронні підручники, навчальні програми, програми комп'ютерного тестування і контролю знань;

– інтернет-технології: розробляються віртуальні підручники та бібліотеки, енциклопедії, довідники, навчальні програми, тренажери, системи тестування; використовуються розвинені засоби телекомунікацій по аудіо та відео каналам і комп'ютерним мережам.

До теперішнього часу у високо розвинутих зарубіжних країнах були найбільш розповсюджені кейс-технології. Їх частка в Німеччині досягала 95%, в США - 85% [2]. У теперішній час все більшу популярність починають набувати кейс-технології у вигляді мультимедійних підручників, засновані на широкому використанні розвинених засобів телекомунікації, що стирає умовні межі поділу дистанційних технологій на категорії.

У роботі наведено розроблений та запроваджений спеціалістами Хмельницького інституту соціальних технологій мультимедійний предметний модуль, який теоретично інтерпретує та наочно моделює процес дистанційної самостійної роботи студентів засобами комп'ютерної техніки та Інтернет-

технології. Даний інформаційно-дистанційний мультимедійний модуль дає можливість студентам (в тому числі і заочникам чи з особливими потребами), не виходячи із дому та використовуючи можливості всесвітньої інформаційної мережі Інтернет, взяти завдання для самостійної роботи, в процесі самостійного виконання завдань користуватись віртуальною бібліотекою (електронним каталогом та підручниками), методичними рекомендаціями та іншими матеріалами. Також такий модуль дає можливість здійснювати контроль та самоконтроль за виконанням завдань самостійної роботи та набувати навичок професійної роботи через використання ігрових та інших імітаційних технологій.

Технологія розробки даного мультимедійного інформаційно-дистанційного модуля включала дві основні ступені: проектування інформаційної частини модуля і його програмну реалізацію. Інформаційна частина модуля складалась з теоретичного та методичного матеріалу.

Програмна реалізація модуля була здійснена за допомоги програми „Віртуальний університет” (рис.1, 2).

Системний підхід у створенні електронного модуля дозволив реалізувати поєднання форм, методів та засобів навчання. Такий навчальний процес, його теоретична інтерпретація, простота та яскравість, можливість його комп'ютерного моделювання є головними перевагами даної технології.

Використання подібних інформаційно-дистанційних технологій навчання у ВНЗ інтегрованого типу змінює методику організації системи самостійної роботи студентів, все більше орієнтуючи її на активізацію, індивідуалізацію і диференціацію учбово-пізнавальної діяльності. Проте, це ще далеко не всі переваги „Віртуального університету”. Даний програмний продукт дисциплінує викладачів та студентів, виключаючи можливість невчасного проведення занять та оцінювання знань викладачами, та відсилаючи sms-повідомлення батькам студентів, які не з'явилися на заняття чи отримали незадовільну оцінку, в автоматичному режимі. Також „Віртуальний університет” повністю автоматизує роботу приймальної комісії навчального закладу - з обліку та руху контингенту; навчального відділу - з планування навчального процесу та організації виконання цих планів; канцелярії - з організації діловодства та документообігу; бухгалтерії - з ведення обліку та звітності, тощо.

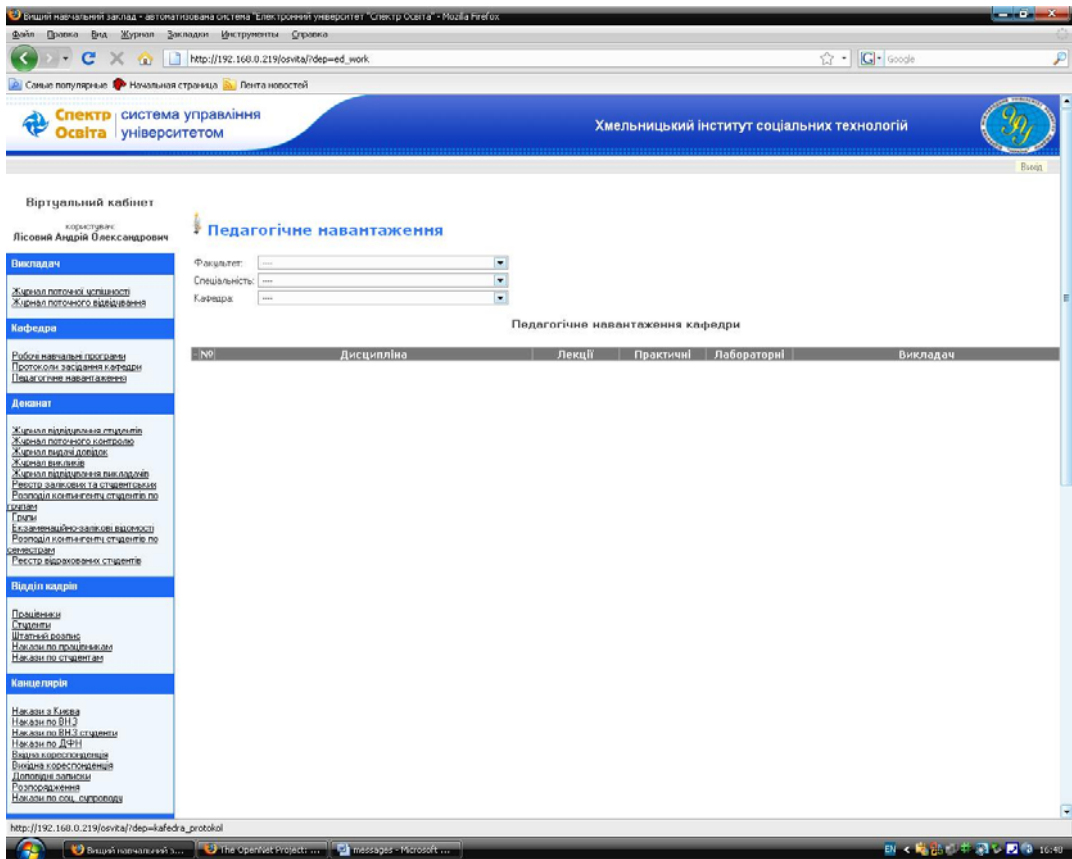

Рис. 1. Вікно кафедри фінансів

Поza аудиторна робота з теоретичним матеріалом модуля під управлінням дистанційного курсу сприяє вирівнюванню знань студентів перед початком лабораторного практикуму. У дистанційній технології

максимально використаний асоціативний метод, що дозволить створювати індивідуальні маршрути вивчення учбового матеріалу.

Рис. 2. Вікно електронної бібліотеки

Заочна робота над теоретичним матеріалом курсу дає можливість на основі одержаних на очній лекції і засвоєних фактів в ході самостійної розумової діяльності набути нові знання, що приводять до глибокого засвоєння понять науки. Російські вчені (Ю.К. Бабанский і ін.) підкреслюють, що саме в

результаті самостійної розумової роботи студента відбувається оволодіння способами пізнавальної діяльності, стимулюється і розвивається творче мислення.

Принциповою перевагою пропонованого використання інформаційно-дистанційних технологій в організації самостійної роботи

студентів є можливість їх впровадження в традиційний навчальний процес. Уточнення поняття, ролі і місця інформаційно-дистанційних технологій в системі самостійної роботи студентів дозволили науково обґрунтувати технологію розробки і методику їх використання на прикладі самостійної роботи студентів ВНЗ інтегрованого типу.

Представлена технологія розробки і методика здійснення дистанційної технології в системі СРС дозволяють розглянути загальні положення їх запровадження. Вирішення особистих питань впровадження дистанційних технологій в навчальному процесі здійснюється індивідуально кожним викладачем, що робить унікальною діяльність окремого педагога.

Надзвичайно стрімкі темпи розвитку інформаційних та педагогічних технологій обґрунтовують необхідність подальших досліджень у даній галузі з метою розробки та

уніфікації нових, більш ефективних та інтерактивних методів та засобів організації і управління самостійною роботою студентів ВНЗ інтегрованого типу.

Список використаної літератури

1. Козаков В.А. Самостоятельная работа студентов и ее информационно-методическое обеспечение / В.А. Козакова: Учеб.пособие. К.: Вища шк., 1990.
2. Гузеев В. В. Образовательная технология XXI века : деятельность, ценности, успех: В. В. Гузеев А.Н. Дахин - М. : Центр «Педагогический поиск», 2004.
3. Наказ МОН України від 30 червня 2005 року № 390 «Про продовження педагогічного експерименту з дистанційного навчання» : [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/>